

Grad Žužemberk:

Grad Žužemberk (Seisenberg) izvira iz 13.stol. Pozidal ga je goriški vazal Oton s Šumberka pred letom 1246 na prvotnem šumberškem ozemlju. Grad se strmo dviguje na skalnatem pomolu nad reko Krko in je nadzoroval tovorniško pot, ki je tekla po dolini. Grad je bil omenjen šele leta 1295, ki je bil v lasti gospoda Hainzelina de Mahrenfelsa iz Lupoglava, ki ga je istega leta prodal goriškemu grofu Albertu II. Prvotno grajsko jedro je obsegalo mogočno večnadstropno stolpasto stavbo, na trški strani zavarovano z mogočnim obzidjem. Ker je bil vitez Oton poročen s hčerko Henrika iz Pazina je prešel v njihovo last. V imenu goriških grofov so na Žužemberku gospodovali vitezi Seisenbergi, okoli leta 1324 ga je upravljal goriški fevdnik Herbert Auersperg leta 1374 pa so ga podedovali Habsburžani, ki so ga dajali v najem ali zakup raznim plemiškim rodbinam. Gospodje Auerspergi so ga imeli v najemu do leta 1469, leta 1538 pa je rimsko-nemški cesar Ferdinand Žužemberško gosposčino prodal bratoma Juriju in Wolfu Engelbertu Turjaškima. Ko so Auerspergi izumrli je posest prešla v roke sorodnikov iz Turjaka. V posesti Auerspergov je bil grad vse do konca druge svetovne vojne. Vse do leta 1890 je bil grad naseljen. V gradu je bila sodnija in drugi uradi. Dve leti pred koncem 19.stol. pa je grof Karel Marija Aleksander Auersperg grajsko opremo prenesel na dvorec Soteska. Grad so zaradi velikih finančnih stroškov niso več vzdrževali. Pred izbruhom druge svetovne vojne je bil grad v rasulu, zato so Turjačani iz njega pobrali vse stebre arkadnih hodnikov in druge kamnoseške izdelke. V našo deželo je bilo veliko turških upadov, zato so leta 1530 grad utrdili. Takrat je bilo sicer že močno zavarovano grajsko jedro Žužemberka obdano z mogočnim obzidjem in okroglimi obrambnimi stolpi. Grad je bil močno poškodovan v požaru leta 1591, a so ga obnovili. Leta 1635 so ga napadli uporni kmetje, vendar mu niso škodovali. Grad in mesto sta bila prizorišče večih spopadov med partizani, Italijani in Nemci. Med temi boji je bilo porušeno grajsko jedro. Prvotna grajska stavba je bila mogočen stolp z obzidjem (obodni grad), na katerega so v renesančni dobi naslonili pomožna poslopja in novo obzidje z okroglimi bastijami, ki je ustvarilo obsežno notranje dvorišče z arkadnimi hodniki. Obodno zidovje z bastijami postopoma obnavljajo, pokritih je pet stolpov, najverjetneje pa je za zmeraj uničeno notranje grajsko jedro.

Dvorec Soteska:

Gospodje Širski so sredi 15.stol. na levem bregu Krke v Soteski vzhodno od Straže pri Novem mestu sezidali stolpast dvor, ki ga je kranjski deželni upravitelj Georg-Sigmund Gallenberg med 1664. in 1670. letom podrl in pozidal mogočen dvorec Soteska (Ainódt), enega najlepših predstavnikov pozne fevdalne arhitekture na naših tleh. Pozidan je bil v obliki štiritraktne dvonadstropne stavbe pravokotnega tlorisa s slikovitimi nadstropnimi dvoriščnimi arkadami, raseznimi hodniki, lepimi galerijami in stopnišči ter poslikanimi sobami in grajsko kapelo. Štirje pravokotni oglei stopi so dvorcu na zunaj dajali videz renesančne trdnjave, skozi tri portale v grajskem parku pa je vodila pot do štirikonhalnega vrtnega paviljona. Janez Vajkard Valvasor je v Slavi vojvodine Kranjske med drugim o Soteski zapisal, da je grof Gallenberg prvotno graščino skoraj do konca podrl in pozidal novo, vendar so v jugozahodnem vogalu dvorca še ostanki prvotnega pozno gotskega poslopja, ki je bilo z dvema mostovoma povezano z zahodnim trakom dvorca, v severozahodnem vogalu pa je bil močnejša stolpasta stavba. Leta 1733 je Sotesko kupil grof Dizma Auersperg, leta 1743 grof Franc Karel Lichtenberg, leta 1793 pa knez Viljem Auersperg. Turjačani so Sotesko obdržali do konca druge svetovne vojne. V dvorcu je bil tudi sedež gosposčinskega oskrbnika ter gozdega upravitelja. Med drugo svetovno vojno so ga požgali partizani. Dvorec je danes spomeniško zavarovan in ga postopoma obnavljajo. Pred leti so obnovili zgodnje baročni vrtni paviljon deteljčaste oblike ki je bil dokaj dobro ohranjen

Grad Črnomelj:

Po zapisu Janeza Vajkarda Valvasorja je črnomaljski grad leta 1165 pozidal vitez Oton Karstberg iz rodbine ki se je kasneje preimenovala v črnomaljske. Na nastanek gradu sredi 13.stol. kaže tudi podatek da je dobil Črnomelj tudi trške pravice leta 1277, leta 1407 pa je postal mesto. Verjetno je grad sredi 13.stol pozidala veja goriških misterialov Karstbergov z Golca, morda iz prvotnega dvora nekdanjih misterialov. Leta 1535 so baroni Črnomaljski prodali grad grofu Nikolaju Frankopanu in se izselili iz naših krajev. Nato so lastniki Janez Jurij pl. Palmburg, Henrik Matej pl. Schweiger, leta 1699 se je priženil grof Karel Bernard Lichtenberg in v rodbini je ostal točno sto let. Leta 1799 je grad kupil Franc Ksaver Pibernik. Deset let pozneje ga je podedovala baronica Frančiška Ksaverija Stöberg. Nato pa je grad leta 1835 prešel v meščanske roke, ki ga je kupila poštna mojstrica iz Metlike Frančiška Šibenik. Po njeni smrti leta 1840 so mesto podedovali njeni otroci. Leta 1870 pa je postal samostojen lastnik njen sin Ferdinand Sladovič. V začetku 20.stol. je bil grad v lasti rodbine Lackner in ga preuredila v hotel. V precej predelani enonadstropni štiritraktni stavbi s pravokotnim notranjim dvoriščem in pozno gotskim portalom, ki se naslanja na podolgovato štiri nadstropno stavbo, ta deloma rizalitno iztopa iz grajske zasnove. V severnem traktu se skrivajo starejši, zelo debeli zidovi, ostanek prvotnega romanskega poslopja.